

ELS EDIFICIS SANTSENCES L'ANY 1860

Josep M. VILARRÚBIA-ESTRANY

L'any 1907 l'Ajuntament de Barcelona editava per 4a. vegada un 'Anuario Estadístico'. Entre els articles de contingut històric, que sempre apareixen en la introducció d'aquests volums, n'hi ha un que parla sobre els edificis de l'antic municipi de Santa Maria de Sants. Per documentació vària, conversem amb pagesos, en coneixem d'altres. Tot pot ser que un mateix edifici hagi canviat de nom segons l'època o el nom del propietari.

La llista d'edificis és agrupada en diferents categories, que indicaré *amb la grafia del document*.

La primera categoria rep el nom de 'caserio'. Els edificis són: Cal Aguila, Cal Costella, Cal Cuca Negre, Cal Rius, Cal Sant, Cal Polit, Can Ramon Fortuny, Can Vall, Cal Vicens Valls, Els Encerats, El Prat bermell, El Prat del Erasme, Cal Sisó i les Rajoleries.

La segona porta el nom de 'casa' (com si la resta no ho fossin). Els noms són els següents: Cal Agustí Costa, Ca la Ramona Huguet, Can Barceló, Can Camprodon, Can Gaspar Rosés, Can Llorens Haase, Can Pere Rocavert, Can Sirés i la Casa de la Travessera.

Sense indicar mides per a diferenciar les dues categories, la tercera rep el nom de 'caseta'. Només n'hi ha tres: Ca la Maria del Freixes, la Casella del Cigalet i la Casilla dels Carabiners.

Amb el nom de 'masia' (potser la categoria més nombrosa): Cal Amat, Cal Anton Estruch, Cal Bielet, Cal Cuca, Cal Martrí, Cal Munné, Cal Parellada, Cal Peret Musich, Cal Petit, Cal Sabanés, Can Santomà, Cal Peretó vell, La Casa Nova, Les terres den Sangés, Cal Fises, Cal Freixes, Cal Gallart, Cal Grabat i Cal Llemosí.

No hi falta en la relació les 'torres' de la «gent de Barcelona». A la llista n'hi ha dues: Cal Armengol i Cal Bernat de les Cases.

Molt important és la categoria designada amb el nom d'«alqueria»: Cal Batlle vell, Cal Mantega, Cal Bruixa, Cal Negre, Cal Pa de Mil, Cal Tató, Cal Boada, Cal Brassó, Cal Francisco Elias, Cal Gonfaus, Can Magarrinyes, Can Marsal, Can Navarro, Can Novell, Can Planas, Can Quiroga de Sala, Can Rodés, El Prat del Ase, El Prat del Fil i El Prat Gran.

El document a més indica que hi ha en el nucli urbà 946 edificis. També són indicats el grup anomenat Santuari de Port (amb església i casa), i les fàbriques de tint de Cal Bacardi i Can Regordosa. També n'hi havia d'estampats de Can Nata i el Prat d'en Gelabert; la de blanqueig anomenada El Prat Nou; sense oblidar les Rajolereries de Sabadell.

Fins aquí la transcripció del document. És hora d'indicar alguna característica: Cal Bruixa, Cal Fises, Cal Munné, Cal Bacardi, Can Marsal, Can Novell, i el Prat bermell han donat nom a vies públiques de Sants.- Cal Mantega ha estat la masia més llegida, gràcies a la novel·la '60 minuts' de l'escriptor Josep Miracle i Montserrat.- De Can Brassó provenia la família del qui fou Abat de Montserrat Gabriel Brassó.- Can Navarro, una de les poques que encara es conserva, és avui una escola i queda situada a Marina (part de l'actual Zona Franca).- Cal Cuca i Cal Bacardi eren el camí de la Cadena (Un passeig per a aquelles rodalies ens transportà al Sants rural).- Cal Polit era al carrer de Sant Baltasar.- Can Valls era a l'Hort Nou (prop d'ella l'any 1913 va inaugurar-se el nou i actual mercat).- Cal Santomà (juntament amb Can Catà o Nubiola) foren cremades i destruïdes els primers dies de la guerra (1936).- La fàbrica de Can Bacardi era a la Bordeta.

Aquesta relació d'edificis correspon a l'any 1860. Trenta-set anys després Sants seria annexionada a Barcelona; tenia aleshores 3.344 edificis.

D'ON VENEN DONCS TOTS AQUESTS MARTÍ?

D'ou viennent donc tous ces Martin? és un article de Marianne MULON, publicat en la rubrica «La Clé des Noms» a càrrec de l'autora, a «Gé-Magazine» (París, febrer 1983, p. 11-12). L'article cita la tesi d'E. MOREU-REY (*Martin, problème historique et philologique*, in «Anuario de Ests. Medievales», Bña 1972-1973). «Martí», cognom, no pot ser patronímic, és a dir no prové d'un sobrenom medieval «fill de Martí», puix que, a l'època de la creació dels cognoms, el prenom Martí era molt poc freqüent, i cal trobar d'altres explicacions. La més probable essent al toponímica (els centenars d'esglésies, cel·lae, etc., «Sant Martí», havent generat topònims i després antropònims «Santmartí», posteriorment «Martí»). Marianne MULON oposa una objecció estadística de M. TESNIÈRE (in R.I.O., 1975), que no és vàlida, car aquest darrer especialista es fixa només en els noms de pobles («communes»), i la base de l'argumentació d'E. MOREU-REY són els pobles, certament, però també, i molt més, els agregats, pobles desapareguts, i llocdits evocant capelles destruïdes.- La tesi s'aplica a d'altres cognoms, com *Feliu, Miquel, Vicenç*, etc.